

37.014.543:374.1.014.1(478)

**FINANȚAREA
EDUCAȚIEI EXTRAȘCOLARE
ÎN REPUBLICA MOLDOVA PRIN
PRISMA DREPTULUI LA
EDUCAȚIE**

Prof. univ. dr. hab. Angela SECRIERU, ASEM
e-mail: angelasecrieru@yahoo.com

ORCID: 0000-0002-5782-8840

Conf. univ. dr. Nadejda BOTNARI, ASEM
e-mail: nibotnari@mail.ru

ORCID: 0000-0002-5464-7243

<https://doi.org/10.53486/econ.2021.118.075>

Prezentul articol intenționează să analizeze instituțiile de educație extrașcolară din Republica Moldova prin prisma finanțării acestora și să elaboreze recomandări de îmbunătățire a mecanismului financiar, astfel încât să fie respectat dreptul copiilor și tinerilor la educație. Complexitatea fenomenului financiar aferent domeniului învățământului extrașcolar este cercetată prin utilizarea metodelor statistico-matematice. În special, a fost utilizată analiza dinamicii și structurii bugetelor instituțiilor de învățământ extrașcolar. Un loc aparte revine analizei factoriale și analizei comparative asociată procesului bugetar la nivelul instituțiilor de învățământ extrașcolar. În calitate de surse de informație, sunt de menționat: cadrul legal care reglementează activitatea instituțiilor de învățământ extrașcolar și a procesului bugetar aferent acestora; bugetele instituțiilor învățământului extrașcolar; interviuri, discuții la nivelul instituțiilor de învățământ extrașcolar și administrației publice locale și administrației publice centrale fondatoare ale acestora.

Cuvinte-cheie: buget de stat, buget local, dreptul la educație, educația extrașcolară, transferuri.

JEL: H75, I24, I28.

Introducere

În vederea asigurării deplinei exercitări a dreptului la educație, trebuie, printre altele, să se urmărească activ dezvoltarea unei rețele școlare la toate nivelurile, să se amelioreze, în continuu, condițiile materiale ale personalului didactic. Aceste prevederi sunt aplicabile și față de educația extrașcolară.

37.014.543:374.1.014.1(478)

**FINANCING OF EXTRA-CURRICULAR EDUCATION IN THE
REPUBLIC OF MOLDOVA
THROUGH THE PRISM OF THE
RIGHT TO EDUCATION**

Prof. Hab. Dr. Angela SECRIERU, ASEM
email: angelasecrieru@yahoo.com

ORCID: 0000-0002-5782-8840

Assoc. Prof. PhD Nadejda BOTNARI, ASEM
email: nibotnari@mail.ru

ORCID 0000-0002-5464-7243

<https://doi.org/10.53486/econ.2021.118.075>

This article aims to analyse extra-curricular education institutions in the Republic of Moldova in terms of their funding and to make recommendations to improve the financial mechanism so as to respect the right of children and young people to education. The complexity of the financial phenomenon related to the field of extra-curricular education is investigated by the use of statistical and mathematical methods. In particular, the analysis of the dynamics and structure of the budgets of extra-curricular education institutions was used. As sources of information for the research, the following are to be mentioned: the legal and regulatory framework governing the activity of extra-curricular education institutions and their budgetary process; the budgets of institutions of extra-curricular education; interviews, discussions at the level of extra-curricular education institutions and their founders.

Keywords: state budget, local budget, right to education, extracurricular education, transfers.

JEL: H75, I24, I28.

Introduction

In order to ensure the full exercise of the right to education, it is necessary, inter alia, to actively pursue the development of a school network at all levels, to continuously improve the material conditions of the teaching staff. These stipulations are also applicable to extra-curricular education.

Extra-curricular activities are academic or non-academic activities that take place either under the auspices of the general school or in specialised

Activitățile extrașcolare reprezintă activități academice sau neacademice care se desfășoară fie sub auspiciile școlii de învățământ general, fie în instituții specializate de învățământ extrașcolar. Activitățile extrașcolare au loc în afara orelor normale de clasă și nu fac parte din curriculumul formal, participarea elevilor și a studenților fiind opțională [1].

Astfel, prin educația extrașcolară se realizează funcția de extindere și de complementaritate în raport cu educația formală. Această funcție se realizează prin două direcții, și anume – activități organizate în afara clasei: cercuri, concursuri, olimpiade, întreceri, manifestări culturale și artistice etc.; și – activități organizate în afara școlii de învățământ general: excursii, vizite, tabere, expoziții, centre de creație; instituții de învățământ extrașcolar (nonformal) de profil artistic, sportiv etc.

Evoluția educației și învățământului extrașcolar, în Republica Moldova, ține de perioada anilor 1950, când au apărut primele structuri mai mult sau mai puțin formale destinate asigurării activității instructive a organizațiilor de copii și tineret. În anii 1970, acestea au fost transformate în instituții extrașcolare cu funcții instructiv-educative, metodice și organizatorice. Anume, aceste unități educaționale, ulterior, s-au afirmat ca parte integrantă a sistemului actual de învățământ din Republica Moldova.

În ultimele decenii, în Republica Moldova, educația și învățământul extrașcolar se realizează în instituțiile extrașcolare publice și private.

Obiectul de cercetare al acestui articol îl constituie instituțiile publice de învățământ extrașcolar. Se poate considera că acestea formează un sistem, deoarece sunt înființate de autoritățile publice, fie centrale, fie locale, și sunt finanțate, preponderent, din Bugetul Public Național.

În Republica Moldova, modalitatea actuală de finanțare a instituțiilor de învățământ extrașcolar determină, la nivelul acestor unități educaționale, următoarele probleme: erodarea potențialului profesoral-didactic; calitatea nesatisfăcătoare a bazei tehnico-materiale; lipsa stimulentele pentru o gestiune financiară eficientă; un număr mult prea mare de copii, care revin unui cadru didactic, pe de o parte, reducerea numărului de copii și subutilizarea capacității de proiect a clădirilor în care sunt amplasate aceste instituții; limitarea accesului copiilor la serviciile instituțiilor de edu-

institutions of extra-curricular education. Extra-curricular activities take place outside normal class hours and are not part of the formal curriculum, the participation of students being optional [1].

Thus, the function of enlargement and complementarity in relation to formal education is achieved through extra-curricular education. This function is carried out in two directions, namely – activities organized outside the classroom: circles, competitions, Olympiads, competitions, cultural and artistic events, etc.; and – activities organized outside the general school: excursions, visits, camps, exhibitions, creative centres; institutions of extra-curricular (non-formal) education of artistic profile, sports, etc.

The evolution of education and extra-curricular education in the Republic of Moldova goes back to the period of the 1950s when the first more or less formal structures to ensure the instructive activity of children's and youth organizations appeared. In the 1970s they were transformed into extra-curricular institutions with educational, methodical and organizational functions. These educational units were later established as an integral part of the current education system in the Republic of Moldova.

In recent decades, education and extra-curricular education in the Republic of Moldova has been carried out in public and private extra-curricular institutions.

The research objects of this article are public institutions of extra-curricular education. These, being set up by public authorities, whether central or local, and financed mainly from the National Public Budget, can be considered as forming a system.

The current way of financing extra-curricular education institutions in the Republic of Moldova determines, at the level of these educational establishments, the following problems: erosion of teacher-staff potential; unsatisfactory quality of the technical-material base; lack of incentives for effective financial management; a far too large number of children per one teacher, on the one hand, reducing the number of children and under-utilisation of the project capacity of the buildings in which these institutions are located; limiting children's access to the services of extra-curricular education institutions, in particular those involving tuition fees; neglect of heads of extra-

cație extrașcolară, în special la cele care presupun taxe de studii; neglijarea conducătorilor de instituții extrașcolare în procesul de elaborare a bugetelor instituțiilor pe care le conduc.

În consecință, dreptul copiilor la învățământul extrașcolar din instituțiile educaționale publice este limitat. Astfel, vom putea afirma că dreptul la educație este respectat, atunci când va exista egalitatea de șanse, accesul universal și standarde de calitate aplicabile și monitorizate.

În acest sens, reconsiderarea mecanismului de finanțare a învățământului extrașcolar public, din Republica Moldova, a devenit o necesitate evidentă.

Metode aplicate

Sub aspect teoretico-științific, cercetarea a fost realizată în contextul abordării complexe și sistematice a conceptelor economice și sociale contemporane.

Cercetarea este bazată pe abordările consacrate în domeniul drepturilor economice, sociale și culturale, accentul de bază fiind plasat pe dreptul la educație.

Complexitatea fenomenelor sociale, economice și financiare studiate a necesitat aplicarea procedurilor și tehnicilor de cercetare atât din categoria metodelor cantitative, cât și a celor calitative. Complexitatea fenomenului financiar aferent domeniului învățământului extrașcolar este cercetată prin utilizarea metodelor statistico-matematice. În special, a fost utilizată analiza dinamicii și structurii bugetelor instituțiilor de învățământ extrașcolar.

Un loc aparte revine analizei factoriale și analizei comparative asociată procesului bugetar la nivelul instituțiilor de învățământ extrașcolar.

În procesul de analiză a bugetelor instituțiilor de învățământ extrașcolar, este evaluat, în calitate de indicator de eficiență, raportul dintre cheltuielile bugetare per copil.

Metodele de colectare a datelor, la care s-a recurs în cercetare, sunt reprezentate de analiza de document și interviurile cu reprezentanții autorităților Administrației Publice Centrale (APC) și Administrației Publice Locale (APL) și instituțiilor de învățământ extrașcolar.

Sursele de informație, care au fost explorate, provin de la Ministerul Finanțelor, Biroul Național de Statistică și instituțiile de învățământ extrașcolar din Republica Moldova. În calitate de surse de informație, care sunt puse la baza activității de cercetare, trebuie menționate următoarele:

curricular institutions in the process of drawing up the budgets of the institutions they lead.

Consequently, children's right to extra-curricular education in public educational institutions is limited. We will state that the right to education is respected, when there are equal opportunities, universal access and quality standards applicable and monitored.

In this respect, reconsideration of the mechanism for financing public extra-curricular education in the Republic of Moldova has become an obvious necessity.

Applied methods

In theoretical and scientific terms, the current research has been carried out in the context of the complex and systemic approach to contemporary economic and social concepts.

The research is based on established approaches to economic, social and cultural rights, with a basic focus on the right to education.

The complexity of the studied social, economic and financial phenomena required the application of the research methods and techniques in both quantitative and qualitative methods. The complexity of the financial phenomenon related to the field of extra-curricular education is investigated by the use of statistical and mathematical methods. In particular, the analysis of the dynamics and structure of the budgets of extra-curricular education institutions was used.

A special place is given to the factorial analysis and the comparative analysis associated with the budgetary process at the level of extra-curricular educational institutions.

In the process of analysing the budgets of extra-curricular education institutions, the ratio of budgetary expenditure per child shall be assessed as efficiency indicators.

The methods of data collection used in research are the document analysis and interviews with representatives of the Central Public Administration (CPA) and Local Public Administration (LPA) authorities and extra-curricular educational institutions.

The sources of information that have been explored come from the Ministry of Finance, the National Bureau of Statistics and the extra-curricular educational institutions of the Republic of Moldova. The following are mentioned as sources of information that are the basis of the research activity:

- ▶ cadrul legal și normativ, care reglementează activitatea instituțiilor de învățământ extrașcolar și a procesului bugetar aferent acestora;
- ▶ bugetele instituțiilor învățământului extrașcolar și alte documente cu caracter financiar-contabil;
- ▶ interviuri, discuții la nivelul instituțiilor de învățământ extrașcolar (reprezentanți ai managementului instituțiilor învățământului extrașcolar) și APL/APC fondatoare ale acestora.

Rezultate și discuții

În tabelul 1, este sistematizată informația generală despre instituțiile de învățământ extrașcolar, care au fost evaluate în cadrul prezentei cercetări. Astfel, din numărul total de instituții de învățământ extrașcolar analizate (283), 25% reprezintă centrele de educație extrașcolară, 41% – școlile de muzică, școlile de artă și școlile de artă plastică și 34% – școlile sportive.

- ▶ the legal and regulatory framework governing the activity of extra-curricular education institutions and their budgetary process;
- ▶ the budgets of institutions of extra-curricular education and other financial-accounting documents;
- ▶ interviews, discussions at the level of extra-curricular education institutions (representatives of the management of extra-curricular education institutions) and their founding LPA/CPA.

Results and discussions

Table 1 systematizes the general information about extra-curricular education institutions that have been evaluated in this research. Thus, of the total number of extra-curricular educational institutions analysed (283), 25% represent extra-curricular education centres, 41% – music schools, art schools and fine arts schools and 34% – sports schools.

Tabelul 1/ Table 1

**Repartizarea instituțiilor de învățământ extrașcolar pe nivelurile bugetare, 2019/
Distribution of extra-curricular education institutions by budget levels, 2019**

Categoria de instituții de învățământ extrașcolar/ Category of extra-curricular education institutions	Numărul de instituții/ Number of institutions	inclusiv, pe niveluri bugetare/ including, by budgetary levels		
		Bugetele locale de nivelul 1 (BL1)/ Local budgets Level 1 (LB1)	Bugetele locale de nivelul 2 (BL2)/ Local budgets Level 2 (LB2)	Bugetul de Stat (BS)/ State budget (SB)
Centrele de educație extrașcolară / Centres for extra-curricular education	72	23	48	1
Școlile de arte (școlile de muzică, școlile de artă, școlile de artă plastică)/ Arts schools (music schools, art schools, fine art schools)	116	55	61	0
Școlile sportive / Sports schools	95	21	52	22
Total / Total	283	99	161	23

*Sursa: prelucrat după informația Ministerului Finanțelor al Republicii Moldova/
Source: elaborated according to the information of the Ministry of Finance of the Republic of Moldova*

Din totalul instituțiilor analizate, 99 sau 35% sunt instituții finanțate din bugetele locale de nivelul 1 (bugetele satelor, comunelor, orașelor și municipiilor, fără mun. Chișinău și mun. Bălți), 161 sau 57% sunt instituții finanțate din bugetele locale de nivelul 2 (bugetele raionale, bugetul municipal Chișinău, bugetul municipal Bălți și Unitatea Teritorială Autonomă Găgăuzia), 22 sau 8% sunt instituții finanțate din bugetul de stat al Republicii Moldova.

Of the total institutions analysed, 99 or 35% are institutions financed from local level 1 budgets (budgets of villages, communes, towns and municipalities, without mun. Chisinau and mun. Balti), 161 or 57% are institutions financed from local budgets of level 2 (district budgets, Chisinau municipal budget, Balti municipal budget and Gagauzia Autonomous Territorial Unit), 22 or 8% are institutions financed from the state budget of the Republic of Moldova.

După cum reiese din tabelul 2, instituțiile aferente învățământului primar și secundar general, învățământului profesional tehnic și învățământului superior au trecut la finanțarea de la bugetul de stat în bază de formulă distinctă aprobată prin legislație secundară.

În același timp, instituțiile de educație extrașcolară sunt finanțate de la bugetul de stat conform tendinței istorice. Această modalitate de finanțare generează ineficiență în gestiunea financiară a instituțiilor respective. De fapt, nu există o metodologie explicită de finanțare. Acest lucru determină subiectivism și lipsă de transparență în finanțarea acestor categorii de instituții. Finanțarea în baza tendinței istorice nu ține seama de evoluția numărului de copii și elevi în instituții. Investițiile sunt efectuate în baza cererilor depuse de către conducătorii de instituții. În condițiile unui deficit pronunțat și cronic de mijloace financiare, selectarea cererilor care urmează să fie acceptate spre finanțare se face, mai degrabă, într-un mod lipsit de obiectivitate și netransparent.

De fapt, finanțarea instituțiilor de educație extrașcolară (educația extrașcolară este, conform Codului Educației al Republicii Moldova, facultativă) se face de la bugetul de stat după principiul rezidual. Sunt finanțate prioritar școlile, gimnaziile și liceele, iar finanțarea centrelor de educație extrașcolară, școlilor de artă, școlilor de muzică și școlilor sportive reiese, în mare parte, din ceea ce rămâne de la finanțarea instituțiilor de învățământ obligatoriu.

Prin urmare, elaborarea unui mecanism transparent de finanțare a devenit un imperativ și pentru celelalte niveluri și categorii de învățământ, inclusiv pentru educația și învățământul extrașcolar.

As shown in table 2, the institutions for general primary and secondary education, technical vocational education and higher education have been funded from the state budget on the basis of a separate formula approved by secondary legislation.

At the same time, institutions of extra-curricular education are financed from the state budget according to a historic tendency. This way of financing generates inefficiency in financial management of the respective institutions. Actually, there is not an explicit methodology of financing. This fact determines subjectivity and lack of transparency in financing of these categories of institutions. Financing on the basis of the historic tendency does not take into account the evolution of the number of children/students in the institutions. Investments are effected on the basis of applications made by the heads of the institutions. In the conditions of an apparent and chronic deficit of finance, the selection of the applications which are due to be accepted for financing is effected in a way which lacks objectivity and transparency.

In fact, financing of institutions of extra-curricular education (extra-curricular education is optional according to the Education Code of the Republic of Moldova) is effected from the state budget according to the residual principle. Priority is given to financing of schools, gymnasiums and lyceums, but financing of extra-curricular education centres, art schools, music schools and sports schools comes to a great extent from what is left after financing of institutions of compulsory education.

Thus, developing a transparent mechanism of financing has become an imperative for other levels and categories of education, including the extra-curricular one.

Tabelul 2/ Table 2

**Modalitățile de finanțare bugetară a instituțiilor de învățământ din Republica Moldova/
Methods of budget financing of educational establishments from the Republic of Moldova**

Instituții de învățământ în funcție de nivelul acestuia/ Educational establishments according to the level of education	Tipul finanțării/ Type of financing	Modalitatea de calcul al alocațiilor bugetare/ Method of calculating budget allocations
1	2	3
Învățământul reșcolar/ Pre-school education	Transferuri cu destinație specială de la bugetul de stat la bugetele locale /	Calcularea transferurilor pentru anul viitor se face pornind de la transferurile din anul fiscal precedent, ținând cont de prevederile politicii salariale pentru anul viitor (în baza tendinței istorice) / The calculation of transfers for the next

Continuare tabelului 2/ Continuation of table 2

	Transfers with special destination from the state budget to local budgets	year is made according to the transfers from the previous fiscal year taking into account the provisions of the salary policy for the next year (on the basis of the historic tendency)
Învățământul primar și secundar general / Primary and general secondary education	Transferuri categoricale pentru școli, gimnaziile și licee / Categorical transfers for schools, gymnasiums and lyceums	Calculate după metodologia de finanțare în bază de cost standard per elev prin aplicare de formulă aprobată prin hotărâre de guvern. La stabilirea transferurilor categoricale se iau în calcul normativul valoric pentru un „elev ponderat” și normativul valoric pentru o instituție / Are calculated according to the financing methodology on the basis of the standard cost per student through the application of the formula approved by the government decision. When categorical transfers are established, the value ratio for a “pondered student” and the value ratio for an institution are taken into account
Învățământul profesional tehnic / Vocational technical education	Transferuri de la bugetul de stat corespunzător comenzii de stat pentru formarea profesională / Transfers from the state budget according to the state order for vocational training	Calculate prin formulă unică (unificată). Formula diferențiază costurile de instruire per elev la diferite programe de instruire prin intermediul coeficienților de programe / Are calculated on the basis of a unique (unified) formula. The formula differentiates the training cost per student at different training programs through the medium of program coefficients
Învățământul special / Special education	Transferuri cu destinație specială de la bugetul de stat la bugetele locale / Transfers with special destination from the state budget to local budgets	Calcularea transferurilor pentru anul viitor se face pornind de la transferurile din anul fiscal precedent ținând cont de prevederile politicii salariale pentru anul viitor (în baza tendinței istorice) / The calculation of transfers for the next year is made according to the transfers from the previous fiscal year taking into account the provisions of the salary policy for the next year (on the basis of the historic tendency)
Învățământul extrașcolar / Extra-curricular education	Transferuri cu destinație specială de la bugetul de stat la bugetele locale / Transfers with special destination from the state budget to local budgets	Calcularea transferurilor pentru anul viitor se face pornind de la transferurile din anul fiscal precedent ținând cont de prevederile politicii salariale pentru anul viitor (în baza tendinței istorice) / The calculation of transfers for the next year is made according to the transfers from the previous fiscal year taking into account the provisions of the salary policy for the next year (on the basis of the historic tendency)
Educația incluzivă / Inclusive education	Fondul pentru educație incluzivă. Fondul pentru educație incluzivă este destinat instituțiilor de învățământ primar și secundar general în care sunt înmatriculați elevi cu cerințe educaționale speciale / Fund for inclusive education. The fund for inclusive education is intended for primary and general secondary education institutions in which students with special educational needs are enrolled	Mărimea fondului pentru educație incluzivă se stabilește în funcție de numărul elevilor cu cerințe educaționale speciale, ca urmare a evaluării și înregistrării acestora de către serviciile teritoriale de asistență psihopedagogică, dar nu mai mult de 2% din suma transferurilor categoricale / The size of the fund for inclusive education is established according to the number of students with special educational needs, as a result of their evaluation and registration by the territorial psycho-pedagogical assistance services, but not more than 2% of the amount of categorical transfers..

Sursa: elaborat de autori / Source: developed by the authors

În urma analizei instituțiilor de învățământ extrașcolar, au fost identificate problemele cu care se confruntă acestea.

Deși în *Regulamentul tip al instituției extrașcolare* elaborat de Ministerul Educației și Cercetării (MEC) este prevăzut faptul că instituțiile de învățământ extrașcolar sunt persoane juridice, în realitate, în marea lor majoritate, acestea nu sunt persoane juridice și nu gestionează bugetul în mod independent. Instituțiile de învățământ extrașcolar sunt instituții în subordinea autorităților Administrației Publice Centrale (Ministerului Educației și Cercetării) și autorităților Administrației Publice Locale (Direcției *Învățământ* sau Direcției *Cultură* din cadrul Consiliilor raionale, sau primăriilor). Aceste autorități, fiind fondatoarele instituțiilor de învățământ extrașcolar și având statut de persoană juridică, elaborează și execută bugetele instituțiilor de învățământ extrașcolar, contractează bunuri și servicii pentru acestea.

Finanțarea instituțiilor de învățământ extrașcolar se face, preponderent, de la bugetele locale, dar și din contul transferurilor cu destinație specială primite de la bugetul de stat. Excepție fac instituțiile de învățământ extrașcolar al căror fondator este MEC, care sunt finanțate direct de la Bugetul de Stat (BS).

Instituțiile de învățământ extrașcolar sunt finanțate având în vedere principiul istoric. Până în 2014, pentru toate domeniile de competențe ale Administrației Publice Locale (APL) de nivelul 1 (APL la nivel de sate, comune, orașe, municipii, cu excepția municipiului Chișinău și Bălți) și APL de nivelul 2 (APL la nivel de raioane, municipiul Chișinău și Bălți, unitatea teritorială cu statut special Găgăuzia), cheltuielile pentru educație se calculau în bază de normativ. Începând cu anul 2015, când s-a trecut la o altă formulă de calcul a transferurilor cu destinație generală, s-a decis ca învățământul să se finanțeze din transferuri cu destinație specială (fie direct de la BS pentru instituțiile al căror fondator este MEC, fie de la bugetele locale. În ultimul caz, Ministerul Finanțelor transferă sumele aferente transferurilor cu destinație specială bugetelor locale). Pentru învățământul primar și secundar, a fost elaborată și se aplică din 2015 formula de calcul în bază de cost-standard per elev. Pentru învățământul preșcolar și extrașcolar, la elaborarea bugetului pentru 2015, s-a luat ca bază de calcul suma transferurilor aprobate

Following the analysis of the extra-curricular institutions, the following problems were identified.

Although the *Standard Regulation of the extra-curricular institution* prepared by the Ministry of Education and Research (MER) provides that extra-curricular educational institutions are legal persons, in reality, the vast majority of them are not legal persons and do not manage the budget independently. Extra-curricular educational institutions are institutions under the authority of the central public administration authorities (Ministry of Education and Research) and local public administration authorities (*Education* Directorate or *Culture* Directorate of district councils, or town halls). These authorities, being the founders of extra-curricular education institutions and having the status of legal person, draw up and implement the budgets of extra-curricular education institutions, contract goods and services for them.

The financing of extra-curricular education institutions is mainly from local budgets, but from the special purpose transfers received from the state budget. Exceptions are the extra-curricular education institutions whose founder is the MER which are financed directly from the State Budget (SB).

Extra-curricular institutions are funded based on the historical principle. Until 2014 for all areas of competence of the Local Public Administration (LPA) of level 1 (LPA at the level of villages, communes, cities, municipalities, except Chisinau and Balti municipality) and LPA of level 2 (LPA at district level, Chisinau and Balti municipality, the territorial unit with the special state of Gagauzia) education expenses were calculated on the basis of normative. Starting with 2015, when another formula for calculating general purpose transfers was accepted, it was decided that education should be financed from special purpose transfers (either directly from SB for the institutions whose founder is MER, or from local budgets. In the latter case, the Ministry of Finance transfers the amounts related to special purpose transfers to local budgets). For 2015, a standard cost-per-student calculation formula has been developed and applied for primary and secondary education. For pre-school and extra-curricular education, the calculation of the budget for 2015 was based on the amount of transfers approved for 2014 for that level, to which were added the planned changes in salaries, the

pentru 2014 pentru nivelul respectiv, la care s-au adăugat modificările planificate ale salariilor, creșterea prețurilor la mărfuri și servicii etc. De atunci și până în prezent, pentru aceste două categorii de instituții, se aplică această modalitate de finanțare. Dacă suma transferurilor nu acoperă cheltuielile planificate, se vine cu o solicitare suplimentară de mijloace financiare.

În cazul școlilor de artă și școlilor de muzică, se percepe taxă pentru instruire. Această situație reprezintă, într-un caz, un obstacol în extinderea accesibilității pentru copii de a învăța în școlile de arte și muzică, iar pe de altă parte, un factor care limitează capacitatea școlilor de arte de a concura cu centrele de educație extrașcolară, ultimele având cercuri de profiluri similare cu cele ale școlilor de arte și muzică, dar nu percep taxe de studii.

La elaborarea bugetului, de regulă, instituțiile de educație extrașcolară nu sunt consultate de către autoritățile fondatoare. În consecință, necesitățile reale ale instituției nu sunt identificate și, practic, nu sunt considerate.

În cazul instituțiilor extrașcolare, necesitatea de cheltuieli cu materialele și activele nefinanciare este mult mai mare, comparativ cu alte instituții educaționale.

De regulă, transferurile cu destinație specială acoperă, preponderent, cheltuielile cu salarizarea și, într-o proporție mică, sunt acoperite cheltuielile termoelectrice. Infrastructura instituțiilor de învățământ extrașcolar este ultima pe lista finanțării.

În mare parte, infrastructura și fondurile fixe ale instituțiilor de educație extrașcolară sunt învechite și/sau insuficiente. Reparațiile capitale constituie o raritate absolută. Această problemă, fiind gravă în municipii, este și mai critică în localitățile raionale și rurale.

Mecanismul actual de finanțare a instituțiilor de învățământ extrașcolar nu abordează, în mod obiectiv și transparent, necesitățile în investiții capitale: nu este clar după ce principii unele instituții sunt reparate capital și modernizate, altele confruntându-se, în continuare, cu o calitate deplorabilă a clădirilor, infrastructurii și dotărilor cu echipamente.

Pentru a soluționa cumva problema finanțării insuficiente și a lipsei reglementărilor, sunt concepute „mecanisme” interne la nivel de instituție (soluții de moment).

În instituțiile de învățământ extrașcolar, sunt antrenați copii din mai multe localități, nu doar din

increase in prices for goods and services, etc. From then until now, for these two categories of institutions, this method of financing is applied. If the amount of the transfers does not cover the planned expenses, there is an additional request for financial means.

Training fees are charged for art schools and music schools. This situation is, in one case, an obstacle to extending accessibility for children to learn in arts and music schools, and, on the other hand, a factor that limits the ability of arts schools to compete with extra-curricular education centres, the latter having circles of profiles similar to those of arts and music schools, but do not charge tuition fees.

When drawing up the budget, extra-curricular education institutions are usually not consulted by the founding authorities. Consequently, the actual needs of the institution are not identified and are practically not considered.

In the case of extra-curricular institutions, the need for expenditure on non-financial materials and assets is much higher compared to other educational institutions.

As a rule, special purpose transfers mainly cover payroll expenses. And in a small proportion, thermo-energy expenditure is covered. The infrastructure of extra-curricular education institutions is last on the funding list.

For the most part, the infrastructure and fixed funds of extra-curricular education institutions are outdated and/or insufficient. Capital repairs are an absolute rarity. As this problem is serious in the municipalities, it is even more critical in the district and rural towns.

The current mechanism for financing extra-curricular education institutions does not objectively and transparently address the needs of capital investments: it is not clear under what principles are some institutions capital-repaired and modernized, others still facing a deplorable quality of buildings, infrastructure and equipment facilities.

In order to somehow solve the problem of insufficient funding and lack of regulation, internal “mechanisms” at the institution level (solutions for the moment) are designed.

Children from several localities are trained in extra-curricular educational institutions, not just from the locality where the institution is based.

localitatea unde este amplasată instituția. Acest lucru face dificilă proiectarea unei formule de finanțare per copil pentru cazul instituțiilor de învățământ extrașcolar.

În general, modalitatea de finanțare a instituțiilor de învățământ extrașcolar aplicată în prezent (prin transferuri cu destinație specială calculate în baza tendinței istorice), nu determină eficiența la utilizarea banului public, în special, în condițiile reducerii numărului de copii. Administrațiile publice responsabile de gestiunea financiară a acestor instituții de învățământ nu sunt interesate în a monitoriza prezența copiilor în aceste instituții, din motivul că „banii vin în localitate”.

Instituțiile de educație extrașcolară din localitățile rurale și raionale, frecvent, se confruntă cu problema subutilizării capacităților de proiect. Această problemă produce un impact puternic asupra cheltuielilor și activelor financiare per copil. În același timp, unele instituții de educație extrașcolară, în special din mun. Chișinău, se confruntă cu insuficiența spațiului în scopuri didactice.

În unele instituții de învățământ extrașcolar, insuficiența finanțării determină o rată mare a numărului de copii la 1 profesor.

O problemă care restrânge eficiența instituțiilor de învățământ extrașcolar este dublarea cercurilor, în special în centrele de educație extrașcolară.

Salarizarea cadrelor didactice din instituțiile de învățământ extrașcolar, inclusiv școlile de arte, se face în condițiile unor clase de salarizare mai mici, comparativ cu salarizarea din licee. Acest lucru influențează atragerea cadrelor didactice, în special, a celor tinere, să profeseze educația extrașcolară.

Formările profesionale specializate, de regulă, peste hotare, sunt remunerate individual de cadrele didactice.

Dreptul fundamental la învățătură este proclamat și reglementat de Constituția Republicii Moldova. Astfel, art. 35 prevede faptul că dreptul la învățătură este asigurat prin învățământul general obligatoriu, învățământul liceal, profesional, învățământul superior, precum și prin alte forme de instruire și de perfecționare. Învățământul de stat este gratuit. Învățământul liceal, profesional și cel superior de stat este accesibil tuturor, în egală măsură, pe bază de merit [3].

Specificul finanțării instituțiilor de învățământ depinde de faptul dacă categoria de învățământ, din care fac parte instituțiile vizate, este

This makes it difficult to design a funding formula per child for extra-curricular education institutions.

In general, the way in which extra-curricular education institutions currently applied (through special purpose transfers calculated on the basis of historical trend) are financed does not determine the efficiency of the use of public money, in particular, while reducing the number of children. The public administrations responsible for the financial management of these educational institutions are not interested in monitoring the presence of children in these institutions, on the grounds that “money comes to the locality”.

Extra-curricular education institutions in rural and district communities frequently face the problem of under-utilising project capacities. This issue has a strong impact on financial expenditure and assets per child. At the same time, some institutions of extra-curricular education, especially in the mun. Chisinau, face insufficiency of space for teaching purposes.

In some extra-curricular educational institutions, insufficient funding leads to a high rate of the number of children per one teacher.

A problem that restricts the effectiveness of extra-curricular education institutions is the doubling of circles, especially in extra-curricular education centres.

The salary of teachers in extra-curricular education institutions, including arts schools, is made under the conditions of lower pay classes compared to the salary in high schools. This influences the attraction of teachers, especially young ones, to practice extra-curricular education.

Specialized professional training, usually abroad, is paid individually by teachers.

The fundamental right to education is proclaimed and regulated by the Constitution of the Republic of Moldova. Thus, Article 35 provides that the right to education is ensured through compulsory general education, secondary education, vocational education, higher education, as well as through other forms of instruction and training. State education is free. High school, vocational and state higher education is equally accessible to all on the basis of merit [3].

The specificity of the funding of educational institutions depends on whether the category of education to which the institutions concerned belong is in compulsory or voluntary education. Thus,

încadrată în învățământul obligatoriu sau cel benevol. Astfel, în Republica Moldova, conform Codului Educației, învățământul obligatoriu începe cu grupa pregătitoare din învățământul preșcolar și se finalizează cu învățământul liceal sau învățământul profesional tehnic secundar și postsecundar [2].

Menționăm că instituțiile de învățământ extrașcolar, concomitent cu instituțiile de educație timpurie, cele de învățământ primar, gimnazial și liceal, fac parte din învățământul general. Totodată, conform Codului Educației, învățământul extrașcolar este benevol [2].

Conform Codului Educației, instituțiile publice de învățământ extrașcolar de nivel local sunt înființate, reorganizate și lichidate de către autoritățile APL de nivelul întâi. Instituțiile publice de învățământ extrașcolar de nivel raional sunt înființate, reorganizate și lichidate de către autoritățile APL de nivelul al doilea și ale UTA Găgăuzia. Astfel, în cazul APL de nivelul doi, fondatorul centrelor și caselor de creație și al școlilor sportive este Direcția Generală Educație, Tineret și Sport. Fondatorul școlilor de muzică și arte este Direcția Cultură. Autoritățile APL au obligația de a asigura buna funcționare a acestor instituții în conformitate cu regulamentele și standardele aprobate de Ministerul Educației și Cercetării [2]. În același timp, în cazul unor instituții publice de învățământ extrașcolar, fondatorul acestora este Ministerul Educației, Culturii și Cercetării.

Deși instituțiile de învățământ publice pot avea statut de persoană juridică, totuși, marea majoritate a instituțiilor de învățământ extrașcolar nu au personalitate juridică¹. În cazul instituțiilor de învățământ extrașcolar fără personalitate juridică, procesul bugetar este desfășurat la nivelul autorității fondatoare cu implicarea conducerii instituției extrașcolare vizate.

Conform Codului Educației (art. 37), învățământul extrașcolar se organizează, în funcție de interesele și opțiunile copiilor și tinerilor, în instituțiile de învățământ general și în instituțiile de învățământ extrașcolar publice și private (centre, palate și case de creație, școli de arte, sport etc.), sub formă de activități educative specifice, desfășurate

in the Republic of Moldova, according to the Education Code, compulsory education begins with the preparatory group in pre-school education and ends with high school education or secondary and postsecondary technical vocational education [2].

We note that extra-curricular educational institutions, in line with early education institutions, primary, and secondary education, are part of general education. At the same time, according to the Education Code, extra-curricular education is voluntary [2].

According to the Education Code, public institutions of local extra-curricular education are established, reorganized and liquidated by the APL authorities of the first level. Public institutions of extra-curricular education of district level are established, reorganized and liquidated by the APL authorities of the second level and of the ATU Gagauzia. Thus, in the case of second-level LPAs, the founder of creative centres and sports schools is the Directorate-General for Education, Youth and Sport. The founder of music and arts schools is the Culture Directorate. The APL authorities have an obligation to ensure the proper functioning of these institutions in accordance with the regulations and standards approved by the Ministry of Education and Research [2]. At the same time, in the case of some public institutions of extra-curricular education their founder is the Ministry of Education and Research.

Although public educational institutions may have the status of a legal person, however, the vast majority of extra-curricular education institutions do not have legal personality¹. In the case of educational institutions without legal personality, the budgetary process shall be carried out at the level of the founding authority with the involvement of the management of the extra-curricular institution concerned.

According to the Education Code (art. 37), extra-curricular education is organized, regarding the interests and options of children and young people, in general education institutions and in public and private extra-curricular educational institutions (centres, palaces and creative houses, arts schools, sports, etc.), in the form of specific

¹ Unele instituții de învățământ extrașcolar au personalitate juridică (de exemplu, Centrul Republican pentru Copii și Tineret „ARTICO”) / Some extra-curricular institutions have legal personality (for example, the Republican Center for Children and Youth “ARTICO”)

șurate în grup și/sau individual, sub îndrumarea cadrelor didactice cu pregătire specială, în colaborare cu familia, unități socioculturale, mass-media, organizații de copii și tineret.

Prezentul articol abordează funcționarea instituțiilor de învățământ extrașcolar publice din categoria centrelor de educație extrașcolară, școlilor de arte și școlilor sportive.

Conform Codului Educației (titlul XI, art. 143, alineatul 5), la finanțarea învățământului extrașcolar contribuie sursele prezentate în tabelul 3. În același timp, tabelul indică proporția cu care fiecare sursă contribuie la finanțarea acestor instituții educaționale.

educational activities, carried out in groups and/or individually, under the guidance of teachers with special training, in collaboration with family, sociocultural units, the media, children's and youth organisations.

This article addresses the functioning of public extra-curricular educational institutions from the category of extra-curricular education centers, art schools and sports schools.

According to the Education Code (title XI, art. 143, paragraph 5), the sources represented in table 3 contribute to the financing of extra-curricular education. At the same time, the table indicates the proportion by which each source contributes to the financing of these educational institutions.

Tabelul 3/ Table 3

Structura veniturilor bugetare ale instituțiilor de învățământ extrașcolar pe categoriile acestuia, 2019, în % din veniturile bugetare totale/ Structure of budgetary revenues of extra-curricular education institutions by its categories, 2019, in % of total budgetary revenue

Sursele de venituri pentru instituțiile de învățământ extrașcolar conform Codului Educației/ Income sources for extra-curricular education institutions under the Education Code	Centrele de educație extrașcolară (centre și case de creație, centre ale tinerilor turiști, naturaliști etc.)/ Centres for extra-curricular education (centres and creative houses, centres of young tourists, naturalists, etc.)	Școlile de artă și școlile de muzică/ Art schools and music schools	Școlile sportive/ Sports schools
Transferurile cu destinație specială de la BS la BL (sursă prioritară) / Special purpose transfers from SB to BL (priority source)	97,9	88,6	97,2
Transferuri de la bugetele locale / Transfers from local budgets	0,0	0,0	0,1
Venituri provenite din prestarea contra plată a unor servicii educaționale (taxe de studii) / Proceeds from the provision for payment of educational services (study fees)	1,1	10,6	1,3
Sponsorizări / Sponsorships	0,0	0,0	0,0
Donații / Donations	0,1	0,2	0,5
Venituri provenite din comercializarea articolelor confecționate în procesul de studii / Proceeds from the marketing of articles made in the study process	0,0	0,0	0,0
Încasări din darea în locațiune/arendă a spațiilor, echipamentelor, terenurilor și a altor bunuri proprietate publică / Proceeds from the rental/lease of premises, equipment, land and other public property	0,9	0,1	0,9
Granturi / surse din proiecte / Grants/ project sources	0,0	0,5	0,0
Total / Total	100	100	100

Sursa: prelucrat după informația Ministerului Finanțelor al Republicii Moldova /

Source: elaborated according to the information of the Ministry of Finance of the Republic of Moldova

După cum urmează din tabelul 3, instituțiile publice de învățământ extrașcolar din Republica Moldova sunt finanțate, preponderent, din transferuri cu destinație specială. În cazul centrelor de educație extrașcolară și al școlilor sportive, ponderea transferurilor cu destinație specială este de 98%, respectiv – 97%. Conform *Codului Educației al Republicii Moldova* [2], instituțiile de învățământ extrașcolar publice pot presta servicii educaționale contra plată doar suplimentar la cele prevăzute în planul de învățământ și curriculum, conform legislației în vigoare. În cazul centrelor de educație extrașcolară și școlilor sportive, această prevedere înseamnă că aceste instituții, cu mici excepții, nu prestează servicii contra plată.

Școlile de arte și cele de muzică încasează taxă pentru instruire. Mărimea acestei taxe se determină de către direcția școlii și este aprobată de către autoritățile administrației publice locale. Cuantumul taxei se stabilește în mărime de 20% din cheltuielile curente înregistrate de instituția respectivă în anul precedent. În consecință, aceste instituții au înregistrat, în 2019, o pondere de 11% a încasărilor din taxa pentru instruire în totalul veniturilor bugetare.

Deși legislația permite, instituțiile de învățământ extrașcolar nu au încasări în bugetul lor din sponsorizări și comercializarea articolelor confecționate în procesul de studii.

Granturile și transferurile de la bugetele locale contribuie neglijabil la formarea veniturilor bugetare ale instituțiilor de învățământ extrașcolar.

Darea în locațiune/arendă a spațiilor a generat ponderi între 0,1 și 0,9% în totalul veniturilor bugetare.

As follows from table 3 the, public institutions of extra-curricular education in the Republic of Moldova are financed mainly by special purpose transfers. In the case of extra-curricular education centres and sports schools, the share of special purpose transfers is 98% and – 97% respectively. According to *the Education Code of the Republic of Moldova* [2], public extra-curricular education institutions can provide educational services for payment only in addition to those provided for in the curriculum, according to the legislation in force. In the case of extra-curricular education centres and sports schools, this provision means that these institutions, with small exceptions, do not provide services for payment.

Arts and music schools charge fees for training. The fee size shall be determined by the school administration and approved by the local public administration authorities. The amount of the fee shall be fixed in the amount of 20% of the current expenditure recorded by that institution in the previous year. As a result, in 2019 these institutions recorded an 11% share of the revenue from the training fee in total budgetary revenue.

Although the legislation allows, extra-curricular educational institutions do not have receipts in their budget from sponsorships and sale of articles made in the study process.

Grants and transfers from local budgets contribute inconsiderably to the formation of the budgetary revenues of extra-curricular education institutions.

The lease of spaces generated weights between 0.1 and 0.9% in total budget revenue.

Tabelul 4 / Table 4

Structura cheltuielilor bugetului consolidat aferent instituțiilor de educație extrașcolară, 2019, în % / Structure of total expenditures of the consolidated budget for extra-curricular education institutions, 2019, in %

Cheltuielile bugetului consolidat/ Consolidated budget expenditure	Centrele de educație extrașcolară/ Centres for extra- curricular education	Școlile de artă/ Art schools	Școlile sportive/ Sports schools
1	2	3	4
I. Cheltuieli și active nefinanciare / Expenditures and non-financial assets	94,6	99,2	96,2
II. Cheltuieli propriu-zise / Expenditures properly	87,2	94,4	85,1
Cheltuieli de personal / Personnel expenses	79,2	90,2	68,7
Bunuri și servicii / Goods and services	7,4	3,9	15,3
Prestații sociale / Social benefits	0,2	0,2	0,1
Alte cheltuieli / Other expenses	0,3	0,1	1,0

Continuare tabelului 4/ Continuation of table 4

III. Active nefinanciare / Non-financial assets	7,4	4,8	11,0
Mijloace fixe / Fixed assets	4,8	3,7	7,2
Stocuri de materiale circulante / Stocks of current materials	2,5	1,1	3,8
Proiecte de investiții capitale / Capital investment projects	4,5		3,2
Compensații bănești pentru personalul didactic / Cash compensation for teaching staff	0,9	0,8	0,6
Susținerea elevilor dotați / Supporting gifted students	0,0		
Total / Total	100,0	100,0	100,0

Sursa: prelucrat după informația Ministerului Finanțelor al Republicii Moldova /

Source: elaborated according to the information of the Ministry of Finance of the Republic of Moldova

Structura cheltuielilor aferente bugetului consolidat al instituțiilor de învățământ extrașcolar este prezentată în tabelul 4. Din informația prezentată, rezultă că ponderea cheltuielilor propriu-zise în structura cheltuielilor și a activelor financiare variază, în funcție de categoria instituției de învățământ extrașcolar, între 85 și 94%. Respectiv, activele nefinanciare variază între 5 și 11%.

În structura cheltuielilor propriu-zise, cheltuielile de personal dețin ponderea dominantă (69-90%). Cheltuielile de personal sunt formate din cheltuielile pentru remunerarea muncii personalului angajat în școlile de arte (cadre didactice, personal de conducere, personal de deservire și auxiliar) și contribuțiile și primele de asigurări obligatorii.

Cota-parte a cheltuielilor aferente bunurilor și serviciilor în totalul cheltuielilor și activelor nefinanciare este de 4-15%.

În structura activelor nefinanciare, mijloacele fixe dețin ponderea de 4-7%, stocurile de materiale circulante înregistrând 1-4% față de total.

Menționăm că activele nefinanciare semnifică reparația capitală a clădirilor, construcțiilor speciale, instalațiilor de transmisie, procurarea și reparația capitală a mașinilor și utilajelor, mijloacelor de transport, procurarea uneltelor, sculelor, inventarului de producere, investiții capitale etc.

Este de menționat că cheltuielile aferente formării profesionale a cadrelor didactice dețin în structura cheltuielilor totale 0,0%. De regulă, cheltuielile de formare profesională sunt suportate de înseși cadrele didactice din mijloace proprii. Bugetul instituțiilor de învățământ extrașcolar nu are capacitatea financiară să suporte aceste cheltuieli.

The structure of expenditure relating to the consolidated budget of extra-curricular education institutions is set out in table 4. It follows from the information submitted that the share of expenditure itself in the structure of expenditures and non-financial assets varies, depending on the category of the extra-curricular education institution, between 85 and 94%. Non-financial assets range from 5 to 11%.

In the structure of expenditures itself, staff expenditures have the dominant share (69-90%). Personnel expenses shall consist of expenditure on the remuneration of staff employed in extra-curricular education institutions (teachers, management staff, service and auxiliary staff) and compulsory insurance contributions and premiums.

The share of expenditure on goods and services in total non-financial expenditure and assets is 4-15%.

In the structure of non-financial assets, fixed assets account for 4-7%, with stocks of current materials accounting for 1-4% compared to the total. Non-financial assets signify the capital repair of buildings, special constructions, transmission facilities, the procurement and capital repair of machinery and machinery, means of transport, the procurement of tools, production inventory, capital investments, etc.

It should be noted that the expenditure related to the vocational training of teachers is 0.0% in the structure of the total expenditure. As a rule, training costs are borne by teachers themselves on their own means. The budget of extra-curricular education institutions does not have the financial capacity to bear these expenses.

Parțial, această structură reiese din prevederile Legii privind finanțele publice locale (art. 29, alineatul 5), conform căreia finanțarea cheltuielilor se efectuează pe măsura încasării mijloacelor bănești la conturile bugetului, cu respectarea următoarelor priorități: a) onorarea angajamentelor de deservire a datoriei UAT; b) cheltuielile de personal, de achitare a indemnizațiilor, a compensațiilor, a alocațiilor și a ajutoarelor sociale; c) cheltuielile pentru resursele termoelectrice; d) cheltuielile din fondul de rezervă al autorității APL.

Această prevedere limitează gestionarii de buget ai instituțiilor de învățământ extrașcolar să gestioneze mijloacele financiare obținute de la buget, astfel încât să mărească ponderea cheltuielilor aferente altor articole (de exemplu, pentru îmbunătățirea înzestrării instituțiilor cu unelte, scule, inventar, materiale didactice etc.).

În tabelul 4, este trasă concluzia potrivit căreia școlile sportive, comparativ cu celelalte categorii de instituții de învățământ extrașcolar, înregistrează o structură mai flexibilă a cheltuielilor și activelor nefinanciare.

Partly this structure results from the provisions of the Law on local public finances (art. 29, paragraph 5), according to which expenditure shall be financed on the basis of the collection of funds from the budget, in accordance with the following priorities: a) fulfilment of the debt service commitments of the administrative-territorial units (ATU); b) staff costs, payment of allowances, compensation, allowances and social assistance; c) expenses for thermal energy resources; d) the expenses from the reserve fund of the LPA authority.

This provision limits the budgetary managers of extra-curricular institutions to manage the financial resources obtained from the budget so as to increase the share of expenditures related to other items (for example, to improve the endowment of institutions with tools, tools, inventory, teaching materials, etc.).

Table 4 suggests the conclusion that sports schools, compared to other categories of extra-curricular education institutions, have a more flexible structure of non-financial expenditure and assets.

Tabelul 5 / Tabel 5

Repartizarea instituțiilor de educație extrașcolară după ponderea cheltuielilor de personal în totalul cheltuielilor bugetare, număr de instituții, 2019/ Distribution of extra-curricular education institutions by share of staff expenditure in total budgetary expenditure, number of institutions, 2019

Instituții de educație extrașcolară/ Extracurricular education institutions	100-90%	90-80%	80-70%	70-60%	< 60%
Centrele de educație extrașcolară / Centres for extra-curricular education	20	31	14	2	5
Școlile de artă și școlile de muzică / Art schools and music schools	74	28	10	4	0
Școlile sportive / Sports schools	4	28	27	20	15

Sursa: prelucrat după informația Ministerului Finanțelor al Republicii Moldova / **Source:** elaborated according to the information of the Ministry of Finance of the Republic of Moldova

Din tabelul 5, rezultă repartizarea instituțiilor de educație extrașcolară în funcție de ponderea cheltuielilor de personal în totalul cheltuielilor. Astfel, cele mai multe instituții înregistrează o pondere a cheltuielilor de personal în totalul cheltuielilor bugetare situată în intervalul 90-100%, accentuând concluzia despre rigiditatea structurii cheltuielilor bugetare.

Una din particularitățile instituțiilor de învățământ extrașcolar, comparativ cu alte instituții de învățământ, constă, printre altele, în necesitatea dezvoltării și menținerii unei baze tehnico-mate-

Table 5 shows the allocation of extra-curricular education institutions according to the share of staff expenditure in total expenditure. Thus, most institutions record a share of staff expenditures in total budgetary expenditure in the range of 90-100%, emphasising the conclusion about the rigidity of the structure of budgetary expenditure.

One of the peculiarities of extra-curricular education institutions compared to other educational institutions is, inter alia, in the need to develop and maintain a specific technical-material base. This characteristic determines the objective

riale specifice. Această caracteristică determină specificul obiectiv al structurii costurilor și cheltuielilor aferente unei asemenea instituții. În același timp, în condițiile Republicii Moldova, dimensiunea restrânsă a bugetului public național determină finanțarea insuficientă, inclusiv a instituțiilor de educație extrașcolară. În consecință, cheltuielile cu întreținerea și dezvoltarea fondurilor fixe și stocurilor de materiale circulante sunt mult sub nivelul necesar bunei funcționări a acestor instituții.

Unul dintre indicatorii, care măsoară eficiența utilizării mijloacelor bugetare la nivelul instituțiilor de învățământ extrașcolar, este raportul dintre cheltuielile lor bugetare totale (măsurate prin însumarea cheltuielilor propriu-zise și activelor nefinanciare) și numărul de copii care frecventează aceste instituții.

specificity of the cost and expenditures structure of such an institution. At the same time, under the conditions of the Republic of Moldova, the small size of the national public budget determines insufficient funding, including for extra-curricular education institutions. Consequently, expenditures on the maintenance and development of fixed funds and stocks of current materials are well below the level necessary for the proper functioning of these institutions.

One of the indicators that measure the efficiency of the use of budgetary means at the level of extra-curricular education institutions is the ratio of their total budgetary expenditures (measured by the sum of expenditure and non-financial assets) to the number of children attending these institutions.

Tabelul 6 / Tabel 6

**Cheltuielile și activele nefinanciare per copil la nivelul instituțiilor de educație extrașcolară, 2019, lei/
Expenditures and non-financial assets per child at the level of extra-curricular education institutions, 2019, thousand MDL**

Instituțiile de educație extrașcolară pe categorii / Extra-curricular education institutions by category	Fondatorul și bugetul din care este finanțată instituția/ The founder and budget from which the institution is financed	Numărul de instituții/ Number of institutions	Cheltuieli și active nefinanciare/ Expenditure and non-financial assets			
			Min	Max	Media/ Average	Media/ Average
Centrele de educație extrașcolară/ Centres for extra-curricular education	APL1 (finanțare din BL1) / LPA1 (LB1 funding)	16	0,6	5,5	2,5	3,1
	APL2 (finanțare din BL2) / LPA2 (LB2 funding)	47	0,7	44,9	2,8	3,1
	MEC (finanțare din BS) / MER (SB funding)	1	9,4	9,4	9,4	9,4
Școlile de artă și școlile de muzică/ Art schools and music schools	APL1 (finanțare din BL1) / LPA1 (LB1 funding)	47	1,6	36,3	14,3	12,9
	APL2 (finanțare din BL2) / LPA2 (LB2 funding)	56	3,5	22,6	14,3	14,1
Școlile sportive/ Sports schools	APL1 (finanțare din BL1) / LPA1 (LB1 funding)	20	2,9	97,6	7,0	5,9
	APL2 (finanțare din BL2) / LPA2 (LB2 funding)	49	2,1	128,9	8,8	6,9
	MEC (finanțare din BS) / MER (SB funding)	21	5,8	45,4	12,9	10,6

Sursa: prelucrat după informația Ministerului Finanțelor al Republicii Moldova /

Source: elaborated according to the information of the Ministry of Finance of the Republic of Moldova

În acest sens, tabelul 6 prezintă informația referitoare la cheltuielile și activele nefinanciare per copil la nivelul diferitelor categorii de instituții de educație extrașcolară. Cele mai mari cheltuieli

In this respect, table 6 presents information on expenditures and non-financial assets per child at the level of the different categories of extra-curricular education institutions. The highest expen-

și active financiare per copil sunt înregistrate în cazul școlilor de artă și al școlilor de muzică. Este de menționat faptul că școlile de artă și școlile de muzică sunt frecventate de un număr mai redus de copii. Motivul care explică această situație constă în existența taxei de instruire în aceste instituții. În centrele de educație extrașcolară și în școlile sportive, de regulă, nu se percepe plata pentru frecventarea acestor instituții.

Pe lângă numărul de copii, indicatorul *cheltuielile și activele financiare per copil* este influențat de numărul personalului, care activează în instituțiile de învățământ extrașcolar, caracteristicile tehnice ale clădirii, în care este amplasată școala, managementul instituției.

ses and non-financial assets per child are recorded in art schools and music schools. It should be noted that art schools and music schools are attended by a smaller number of children. The reason for this is the existence of the training fee in these institutions. In extra-curricular education centres and sports schools, payment is not usually charged for attending these institutions.

In addition to the number of children, the *expenditures and non-financial assets indicator per child* is influenced by the number of staff working in extra-curricular educational institutions, the technical characteristics of the school's location, the management of the institution.

Tabelul 7 / Tabel 7

Defalcarea cheltuielilor și activelor nefinanciare medii per copil pe categorii de cheltuieli la nivelul instituțiilor de educație extrașcolară, 2019, lei / Breakdown of average expenditures and non-financial assets per child by categories of expenditure at the level of extra-curricular education institutions, 2019, MDL

Instituțiile de educație extrașcolară/ Extra-curricular education institutions	Cheltuieli și active nefinanciare medii per copil/ Average expenditures and non-financial assets per child	Inclusiv/ Including				
		Cheltuieli de personal per copil/ Personnel expenses per child	Cheltuieli aferente bunurilor și serviciilor per copil/ Expenditure on goods and services per child	Inclusiv/ Including	Active nefinanciare per copil/ Non-financial assets per child	Alte cheltuieli/ Other expenses
				Cheltuieli aferente serviciilor energetice și comunale per copil/ Expenditure on energy and communal services per child		
Centre de educație extrașcolară/ Extra-curricular education centres	3 189	2677	247	149	246	19
Școli de artă și școlile de muzică/ Art schools and music schools	14 278	12 990	551	335	707	30
Școlile sportive / Sports schools	10 472	7 490	1 669	668	1 187	126

Sursa: prelucrat după informația Ministerului Finanțelor al Republicii Moldova / Source: elaborated by the author according to the information of the Ministry of Finance of the Republic of Moldova

Tabelul 7 prezintă defalcarea cheltuielilor și activelor nefinanciare medii per copil pe categorii de cheltuieli la nivelul instituțiilor de educație

Table 7 shows the disaggregation of average non-financial expenditure and assets per child by spending categories at the level of extra-curricular

extrașcolară. Asigurarea tehnico-materială a copiilor în instituțiile de educație extrașcolară rămâne a fi o problemă evidentă.

Concluzii și recomandări

Analiza instituțiilor de învățământ extrașcolar determină formularea următoarelor recomandări:

- Elaborarea unei formule distincte, în baza căreia să fie efectuate transferurile cu destinație specială din bugetul de stat, a devenit o necesitate și pentru instituțiile de învățământ extrașcolar din Republica Moldova. În același timp, pentru a iniția proiectarea unei formule de finanțare specifice, se impune formularea clară a concepției despre învățământul extrașcolar în Republica Moldova: care este rolul învățământului extrașcolar, care sunt actorii implicați, tipul instituțiilor și serviciile educaționale prestate. În acest sens, rolul primar al MEC este evident.

- O premisă importantă pentru implementarea unei noi formule de finanțare (care poate fi de exemplu, per copil) constă în decizia referitoare la subordonarea instituțiilor de învățământ extrașcolar. De regulă, aceste instituții educă, învață și antrenează copii și din alte localități, nu doar din localitatea unde este amplasată instituția. Prin urmare, această zonă de acoperire, logic ar fi să revină, cel puțin, în responsabilitatea autorităților administrației publice locale de nivelul 2. În acest caz, raționalitatea proiectării și implementării unei noi formule de finanțare ar fi mult mai bine conturată.

- La proiectarea noii formule de finanțare trebuie să se pornească de la evaluarea numărului mediu de ore (de exemplu, pe săptămână) care ar putea fi asimilat de un copil aferent activităților extrașcolare, inclusiv pe categoriile acestuia, și de tendința înregistrată de ponderea copiilor, care participă la activitățile extrașcolare în numărul total de copii.

- În același timp, pornind de la recomandarea anterioară, se impune, în scopul asigurării accesului copiilor din localitățile mai îndepărtate, fie să li se asigure transport gratuit acestora, fie să se extindă practica creării filialelor instituțiilor de învățământ extrașcolar. Această soluție ar putea explora potențialul localităților rurale, în cazul în care, în aceste localități, ar exista meșteri, specialiști, care, prin talentul și măiestria proprie, ar atrage copii la diverse activități extrașcolare.

- Examinarea posibilității de acordare a statutului de persoană juridică acelor instituții de

education institutions. The technical and material provision of children in extra-curricular education institutions remains an obvious problem.

Conclusions and recommendations

The analysis of extra-curricular educational institutions determines the formulation of the following conclusions and recommendations:

- The development of a distinct formula, on the basis of which to make special purpose transfers from the state budget, has also become a necessity for extra-curricular educational institutions in the Republic of Moldova. At the same time, in order to initiate the design of a specific funding formula, it is necessary to clearly formulate the concept of extracurricular education in the Republic of Moldova: what is the role of extra-curricular education, who are the actors involved, the type of institutions and educational services provided. In this sense, the primary role of the MER is obvious.

- An important prerequisite for the implementation of a new funding formula is the decision on the subordination of extra-curricular education institutions. As a rule, these institutions educate, teach and train children from other localities, not just from the locality where the institution is located. Therefore, this area of coverage, logically, would be, at the very least, the responsibility of the level 2 local public administration authorities. In this case, the rationality of designing and implementing a new funding formula would be much better outlined.

- The design of the new funding formula should be based on an assessment of the average number of hours (for example, per week) that could be assimilated by a child related to extra-curricular activities, including its categories, and the trend of the share of children who participates in extra-curricular activities in the total number of children.

- At the same time, starting from the previous recommendation, it is necessary, in order to ensure the access of children from more distant localities, either to ensure their transportation or to extend the practice of creating branches of extra-curricular institutions. This solution could explore the potential of rural localities if there were craftsmen, specialists in these localities who, through their talent and mastery, would attract children to various extracurricular activities.

- Examination of the possibility of granting legal status to those extra-curricular education institutions which have the potential to manage the

învățământ extrașcolar, care au potențial de a gestiona fondurile și care solicită acest statut. Acest lucru ar oferi posibilitatea implicării mai active a conducătorilor de instituții în procesul de gestiune financiară, inclusiv selectarea agenților economici, care ar urma să presteze servicii instituțiilor respective. În același timp, în scopul eficientizării activității instituțiilor de învățământ extrașcolar cu personalitate juridică, unele servicii ar putea fi externalizate (de exemplu, serviciul contabil).

- Reexaminarea modului de calcul al taxei pentru instruire în școlile de arte, în scopul extinderii accesibilității copiilor de a învăța în aceste instituții.

- Modificarea *Legii cu privire la filantropie și sponsorizare*, astfel, încât să fie atractivă pentru agenții economici în scopul sponsorizării instituțiilor de învățământ extrașcolar.

- Reluarea negocierilor cu privire la modalitățile de salarizare a cadrelor didactice din instituțiile de învățământ extrașcolar, astfel, încât să existe o echivalență între salarizarea din instituțiile de învățământ extrașcolar și licee.

Mulțumiri

Această publicație este elaborată în cadrul proiectului „Drepturile omului în Republica Moldova: dimensiunea financiară și consolidarea prin gestiunea eficientă a cheltuielilor publice” (cifrul 20.80009.0807.35), finanțat prin intermediul Agenției Naționale pentru Cercetare și Dezvoltare.

funds and which apply for that status. This would allow for a more active involvement of the heads of institutions in the financial management process, including the selection of economic agents who would provide services to those institutions. At the same time, in order to make the work of extra-curricular education institutions with legal personality more efficient, some services could be outsourced (e.g. accounting).

- Reconsideration of the calculation of the fee for training in art schools in order to extend the accessibility of children to learning in these institutions.

- Amendment of the *Law on Philanthropy and Sponsorship* so as to be attractive to economic operators for the purpose of sponsoring extra-curricular education institutions.

- Reconsideration of the way teachers are paid in extra-curricular education institutions so that there is equivalence between pay in extra-curricular education institutions and high schools.

Acknowledgments

This paper is developed within the project “Human Rights in the Republic of Moldova: financial dimension and consolidation through the sufficient public experiences management” (code 20.80009.0807.35), funded through the National Agency for Research and Development of the Republic of Moldova under the State Program 2020-2023.

Bibliografie/Bibliography:

1. BARTKUS, K. R.; NEMELKA, B.; NEMELKA, M.; GARDNER, Ph. (2012). Clarifying The Meaning Of Extra-curricular Activity: A Literature Review Of Definitions, *American Journal Of Business Education*, vol. 5, no. 6, pp. 693-704, ISSN: 1942-2504.
2. Codul Educației al Republicii Moldova, nr. 152 din 17.07.2014. Disponibil pe: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=355156>
3. Constituția Republicii Moldova nr. CRM01 din 29-07-1994. Capitolul II. „Drepturile, libertățile și îndatoririle”, art. 35. Disponibil pe: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=111918&lang=ro.
4. ECCLES, J. S.; BARBER, B. L.; STONE, M. & HUNT, J. (2003). Extra-curricular activities and adolescent development. *The Journal of Social Issues*, 59(4), 865–889, ISSN: 1540-4560.
5. GILMAN, R.; MEYERS, J. & PEREZ, L. (2004). Structured extra-curricular activities among adolescents: Findings and implications for school psychology. *Psychology in the Schools*, 41(1), 31–41, ISSN: 1520-6807.
6. International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights. Disponibil pe: <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cescr.aspx>.
7. Informația statistică a Ministerului Finanțelor privitor la bugetele instituțiilor de educație extrașcolară.